

Nepozabna stiska

Daleč je že čas, ko smo preživljali težke trenutke, pa vendar so nam še živo v spominu dogodki iz minulih let NOB.

Letos, ko obhajamo 30-letnico zmage nad fašizmom in hkrati naše osvoboditve, se nam pogosto vračajo spomini na dogodke tistega časa. Medicinske sestre smo delale v partizanskih enotah, v zaporih in internacijah, kjer so bile življenjske stiske naš vsakdanji spremljevalec. Reševale smo jih s partizansko iznajdljivostjo, s silnimi napori, dostikrat pa smo ostale nemočne pred vso grozoto, ki jo je prinašal vojni čas,

Pred vojno, se pravi pred aprilskim bombardiranjem našega glavnega mesta Beograda, sem bila tod zaposlena že 10 let. Delala sem v otroški ustanovi med dojenčki in malimi otroki v domu »Materinskega združenja«, ki ga je vodil prof. dr. Ružičić. To ustanovo so delno vzdrževale premožne srbske »dame« s prostovoljnimi prispevki, osebje pa je plačevalo ministrstvo za zdravstvo. Večina medicinskih sester je bilo Slovenk, ki so prihajale iz ljubljanske šole za zaščitne sestre, kakor se je takrat imenovala šola za sestre v Ljubljani. Ta nam je dala resnično veliko strokovnega znanja iz varstva matere in otroka. Pod strokovnim vodstvom dr. Ružičića smo se skupno borili za sleherno življenje in z vso energijo kljubovali neustreznim okoliščinam, s katerimi smo se srečavali pri delu. Nega in prehrana dojenčkov sta bili za tedanje čase na zavirljivi višini.

Aprila 1941 so bombardirali Beograd. To so bili trenutki, ko smo morali z vso prisebnostjo reševati, kar se je rešiti dalo. Dojenčke in male otroke smo si kakor drva nalagali na roke, da smo jih lahko čim več prenesli na varno. Tako smo v eni uri znosili 300 dojenčkov in malih otrok iz nadstropij v kletne prostore doma. Prostori, kamor smo se morali v sili preseliti, so bila bivališča naših peric, kuharic in drugega pomožnega osebja. Tla so bila umazana, zrak nasičen z vlago in izparinami, ki so prihajale iz okužene zunanosti. Iz ruševin sosednjih hiš smo slišali obupne klice na pomoč. Vse okoli našega doma je gorelo, naši hiši pa je bilo bombardiranje prizaneseno. V teh zasilnih in skrajno neprimernih prostorih nam je kaj hitro začelo primanjkovati hrane. Nekaj mleka v prahu nam je pomagalo, da smo vsaj najmlajše reševali vse hujše lakote, pomagale so pa s hrano dojenčkom tudi matere dojilje, ki jih je bilo med nami 30. Po štirinajstdnevem bivanju v teh kletnih prostorih smo se lahko zopet vrnil na oddelke našega doma. Omenila bi še to, da smo imeli pred vojno, pa tudi med njo v domu redne enoletne tečaje za negovalke otrok. Teh je bilo med nami 20, med njimi tudi 8 židovskih deklet, ki so jih nacisti kaj kmalu eno za drugo odstranili iz ustanove. Nekaj so jih

zadušili s plinom, nekaj pa poslali v koncentracijska taborišča. Poskušale smo, da bi jih vsaj za nekaj časa prikrili pred aretacijo, vendar nam to ni uspelo.

Ker ni kazalo, da se bo vojna kaj kmalu končala, pa tudi zaradi nenehne skrbi za starše, ki so živeli v Sloveniji, sem se odločila, da se vrnem domov. Najprej sem živela mesec dni v Ljubljani, kjer sem se prijavila za službo. Odgovorili so mi, da imajo že »svojih« dovolj. Odšla sem domov v Novo mesto in tu zvedela, da dela v zdravstvenem domu zdravnik sam, ker so med. s. Ančko Eržen že zaprli fašisti. Tudi jaz sem jim bila politično sumljiva, tako da so me kaj kmalu aretirali in zaprli. Presedela sem mesec dni v samici zapora. Nato so me z drugimi zaporniki odpeljali najprej v Ljubljano, kjer so se nam pridružili še ljudje iz Čabra, Prezida, Suhe krajine in nekaj iz Bele krajine. Ti nevarni »ribeli« so bile matere z otroki, starci, precej nosečih žena in nekaj mladih deklet.

Žalostno kolono so Italijani naložili na vlak, ki je odpeljal proti Reki. Polni tesnobe pred neznanim smo se s prtljago pomikali proti pristanišču, nič nismo vedeli, kam nas bodo odpeljali. Neki interniranci se je le posrečilo zvedeti od italijanskega oficirja, da nas peljejo na Rab. Nismo mogli verjeti, ko nam je nekdo povedal, da bomo živeli pod šotori. Takrat se nam je zdelo nemogoče, da bi vsi ti otroci, stari ljudje, nosečnice in bolniki lahko živeli v šotorih. Po prihodu na Rab so nas namestili v šotore in zaradi velikega števila internirancev so nas stlačili tudi po šest v majhen šotor.

Začeli so se mučni dnevi. Zaloge hrane, ki smo jo lahko prinesli s seboj, so začele pohajati, materam, ki so prišle z otroki brez vsega, pa nismo mogli dosti pomagati. Kot medicinsko sestro so me iz taborišča namestili v mestu Rabu v hotel »Adrija«, ki so ga preuredili v bolnišnico. Tu so me takoj določili za delo med bolnimi otroki. Prisebnost je bilo treba uskladiti z naraščajočo nemočjo, stiskanjem pesti ob gnevu na krivice, ki so nam jih prizadejali fašisti. Bili smo brez hrane in brez plenice za otroke. Razen malo riža, trdega kruha in vode nismo imeli tako rekoč ničesar. Kaj torej naj damo dojenčkom in bolnim otrokom? Namesto plenice smo podnje polagale časopisni papir in v žimnice so se kmalu zaredili črvi. Driske pri otrocih pa nismo mogli ustaviti. Bilo je strašno! Izsušena gola telesca otrok so počasi umirala. Žalostne in že kalne očke otrok so zrle vame, vendar pa jim nisem mogla nič pomagati. Mislila sem, da bodo italijanske sestre (sorele) imele vsaj kanček srca za to žalostno stanje, pa sem se bridko motila. Umrlo je tudi po 10 otrok na dan. Vsa moja nemoč, ki je naraščala iz dneva v dan, pa je bila tolikšna, da tega kratko malo nisem mogla več prenašati. Italijanski zdravnik je ugodil moji prošnji in me premestil najprej k porodnicam, nato pa v operacijsko sobo, še kasneje pa k odraslim bolnikom. Otroci, ki so se rodili v tamkajšnji bolnišnici, so bili pred vrnitvijo v taborišče vsi kršчени. Nosile smo jih pod stražo v neki samostan. Za nas interniranke je bil tak odhod na krščenje pravo doživetje in sprememba. Prijazni tamkajšnji redovniki so nas vsakokrat pogostili s koščkom kruha in kozarcem vina. Toda otroci novorojenčki so po odhodu v taborišče začeli umirati drug za drugim. Hrana zanje je bila neznatna, ravno tako pa tudi za matere, ki so dojile. Nekaj mater je svoje mrtve otroke nekaj dni celo skrivalo, da so zanje še naprej dobivale obroke hrane. Takšna dejanja so bila pač rezultat strašne stiske, obenem pa neuspešna, kar je že tako strašno stanje še poslabšalo.

Porodi v taborišču so prenehali, kar je bilo samo ob sebi umevno. Zato sem odšla med odrasle bolnike. Mnogo laže sem prenašala umiranje odraslih kakor pa otrok. Življenjske razmere so se dan za dnem slabšale. Boj za obstanek se je spreminjal v otrplo pričakovanje konca. Štiri tisoč naših ljudi je ostalo pokopanih na otoku Rabu. Nam pa, ki smo te strašne dni taborišča preživeli, se občasno vračajo hudi in grenki spomini, ob katerih se še posebej ustavljamo, ko obhajamo obletnice vojnih dogodkov.

OBVESTILO

Zveza društev med. sester Slovenije pripravlja novo izdajo skript »**Organizacija zdravstvene službe**«, ki jo je napisal dr. Miran Mally, samostojni svetovalec na Republiškem komiteju za zdravstvo. Skripta bodo pripravljena predvidoma do konca oktobra.

Vse zdravstvene šole in zdravstvene delavce, ki jih potrebujejo za strokovne izpite, pa obveščamo, da si jih lahko naroče pri Zvezi društev med. sester Slovenije, Ljubljana Vidovdanska 9 ali pa jih tam dobe proti plačilu.

Zveza DMS Slovenije

SPOŠTOVANI NAROČNIKI

Prosim vas, da poravnate letošnjo naročnino za Zdravstveni obzornik. Tiste pa, ki je niso plačali niti za leto 1974, prosimo, da jo poravnajo v celoti čimprej.

Naročnikom, ki so v zaostanku s plačilom celo za leto 1973, bomo po izidu te številke poslali opomine. Seveda bomo k naročnini morali prišteti tudi stroške opomina, ki so se letos znatno povečali. Da se izognete nepotrebnim izdatkom, nam pa hkrati prihranite veliko dela, vas prosimo, da čimprej poravnate vse zaostanke.

Naj vas še enkrat spomnimo, da se je naročnina za Zdravstveni obzornik v letu 1975 povečala na din 50.—. Nakazujte jo na naslov Zveza društev medicinskih sester Slovenije — Zdravstveni obzornik, Ljubljana, Vidovdanska cesta 9, žiro račun: 50101-678-48641.

Uprava Zdravstvenega obzornika